

Agnieszka Kozera, Romana Głowicka-Wołoszyn, Joanna Stanisławska
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Niedobory konsumpcji w gospodarstwach domowych w ujęciu regionalnym w Polsce

Streszczenie

Celem rozważań jest analiza skali niedoborów konsumpcji w gospodarstwach domowych w Polsce, w układzie województw w 2013 roku. Analizie poddano niedobory konsumpcji w gospodarstwach domowych w zakresie żywienia i zaspokojenia potrzeb rekreacyjnych, kulturalnych oraz w zakresie wypoczynku. Regionalne zróżnicowanie badanego zjawiska przedstawiono na podstawie obliczonych, syntetycznych mierników skali niedoborów konsumpcji w gospodarstwach domowych, w dwóch analizowanych zakresach, wyznaczonych przy wykorzystaniu klasycznej metody TOPSIS. Podstawę informacyjną stanowiły dane jednostkowe, pochodzące z badań *Diagnoza Społeczna – Warunki i jakość życia Polaków w 2013 roku*. Z przeprowadzonych badań wynika, że gospodarstwa domowe z województwa warmińsko-mazurskiego i śląskiego odznaczały się największymi niedoborami konsumpcji w zakresie żywienia. Relatywnie najrzadziej, ze względów finansowych, niedobory konsumpcji produktów żywnościowych odnotowano w gospodarstwach domowych zamieszkujących województwa podlaskie, opolskie oraz wielkopolskie. Najwyższe niedobory konsumpcji dóbr i usług w zakresie rekreacji, kultury i wypoczynku, charakteryzowały gospodarstwa domowe zamieszkujące województwa łódzkie, dolnośląskie, pomorskie, najniższe zaś województwa: śląskie, podlaskie oraz opolskie.

Wyniki przeprowadzonych badań mogą być źródłem informacji dla instytucji i organizacji, których przedmiotem zainteresowania są problemy konsumpcji i nierówności społecznych. Mogą zostać także wykorzystane dla potrzeb prowadzenia m.in. odpowiedniej polityki spójności. Artykuł ma charakter badawczy.

Słowa kluczowe: niedobory konsumpcji, subiektywna ocena sytuacji finansowej, gospodarstwa domowe, województwa.

Kody JEL: D1, D12

Wstęp

O poziomie życia gospodarstw domowych świadczy stopień zaspokojenia ich potrzeb – zarówno podstawowych, jak i tych wyższego rzędu, który odzwierciedla szeroko rozumiana konsumpcja (Słaby 2007). Proces konsumpcji, realizowany w gospodarstwach domowych, uwarunkowany jest znajdującymi się w ich dyspozycji zasobami finansowymi. Niemożność zaspokojenia potrzeb członków gospodarstwa domowego, zarówno wspólnych, jak i indywidualnych, z powodów finansowych, obrazować może zjawisko niedoborów konsumpcji. Niedobory te dotyczyć mogą nie tylko dóbr i usług zaspokajających potrzeby wyższego rzędu, lecz także tych podstawowych (Dąbrowska i in. 2013).

Skala niedoborów konsumpcji w gospodarstwach domowych jest silnie zróżnicowana regionalnie, co uwarunkowane jest czynnikami makroekonomicznymi i odmiennymi warunkami życia w regionach. Jak zauważają Dąbrowska i in. (2013), problem niedoborów konsumpcji jest ważny i aktualny w każdych warunkach i na każdym etapie rozwoju społeczno-gospodarczego. Trzeba przy tym zaznaczyć, że po wejściu Polski w struktury europejskie, badanie poziomu życia, w tym również niedoborów konsumpcji w gospodarstwach domowych w poszczególnych makroregionach (województwach), nabiera szczególnego znaczenia. Informacje na ten temat są niezbędne dla potrzeb prowadzenia m.in. odpowiedniej polityki spójności.

Celem rozważań jest analiza skali niedoborów konsumpcji w gospodarstwach domowych w Polsce, w układzie województw w 2013 roku. Niedobory konsumpcji w gospodarstwach domowych zdefiniowano jako brak możliwości zaspokojenia wybranych grup potrzeb, spowodowany czynnikami finansowymi. Analizie poddano niedobory konsumpcji w gospodarstwach domowych w zakresie wyżywienia oraz zaspokojenia potrzeb wyższego rzędu, tj. potrzeb rekreacyjnych, kulturalnych oraz w zakresie wypoczynku. Regionalne zróżnicowanie badanego zjawiska przedstawiono na podstawie obliczonych, syntetycznych mierników skali niedoborów konsumpcji w gospodarstwach domowych, w dwóch analizowanych zakresach. Podstawę informacyjną stanowiły dane jednostkowe, pochodzące z badań *Diagnoza Społeczna – Warunki i jakość życia Polaków w 2013 roku*. *Diagnoza Społeczna* jest kompleksowym badaniem warunków i jakości życia Polaków w ich własnej ocenie, przeprowadzanym cyklicznie od 2000 roku przez Radę Monitoringu Społecznego (Czapiński, Panek 2013).

Metoda badawcza

Regionalne zróżnicowanie niedoborów konsumpcji w gospodarstwach domowych w zakresie wyżywienia oraz zaspokojenia potrzeb wyższego rzędu w zakresie rekreacji, kultury oraz wypoczynku, przedstawiono na podstawie zbudowanych mierników syntetycznych. Mierniki te wyznaczono przy wykorzystaniu klasycznej metody TOPSIS, w pięciu następujących etapach (Wysocki 2010):

- Etap 1. Dokonanie wyboru mierników cząstkowych niedoborów konsumpcji w zakresie wyżywienia oraz zagospodarowania czasu wolnego.
- Etap 2. Ustalenie kierunku preferencji cech w stosunku do rozpatrywanego kryterium ogólnego. Normalizacja cech przy wykorzystaniu procedury unitaryzacji zerowanej.
- Etap 3. Ustalenie współrzędnych modelowych wzorca i antywzorca rozwoju.
- Etap 4. Obliczenie oddalenia każdego ocenianego obiektu od wzorca i antywzorca rozwoju.
- Etap 5. Obliczenie wartości cechy syntetycznej za pomocą metody TOPSIS.

Wyniki badań

Czołowe miejsce wśród ogółu potrzeb człowieka zajmuje żywność, ponieważ warunkuje jego biologiczną egzystencję. Żywnienie ma wpływ nie tylko na rozwój biologiczny organi-

zmu, ale także na rozwój intelektualny i aktywność fizyczną (Janoś-Kresło 2012). W hierarchii potrzeb Masłowa, potrzeby żywnościowe zaliczane są do podstawowych dla każdej jednostki, spełnienie których warunkuje stopień zaspokojenia pozostałych potrzeb. Rynek żywnościowy w Polsce pozwala gospodarstwom domowym na różnicowanie sposobu odżywiania się oraz pełne zaspokojenie potrzeb w zakresie wyżywienia. Poziom i struktura spożycia żywności są jednak silnie powiązane z sytuacją ekonomiczno-społeczną gospodarstw domowych (Fabisiak, Kaźmierczak 2012). Niektóre gospodarstwa domowe, jak wskazują Goryńska-Goldmann i Sznajder (2005), są zmuszone ograniczać spożycie żywności z powodu małych możliwości nabywczych. Niedobory konsumpcji produktów żywnościowych w gospodarstwach domowych w układzie województw, spowodowane trudną sytuacją finansową, w Polsce w 2013 roku, przedstawiono w tabeli 1. W badanym roku z powodów finansowych, gospodarstwa domowe zdecydowanie najczęściej rezygnowały z zakupu ryb i przetworów rybnych (19,1%), wyrobów cukierniczych (14,8%), używek (14,6%), mięsa (12,5%) oraz jego przetworów (12,5%). Z analizy tabeli 1 wynika, że z powodów finansowych gospodarstwa domowe zamieszkujące województwa warmińsko-mazurskie oraz dolnośląskie najczęściej rezygnowały z zakupu produktów żywnościowych ważnych dla odpowiednio zbilansowanej diety, takich jak warzywa i przetwory warzywne, mięsa, ryby i przetwory rybne oraz przetwory mleczne. W rezultacie, gospodarstwa domowe z tych województw odznaczały się także najwyższymi wartościami syntetycznego miernika skali niedoborów konsumpcji w zakresie wyżywienia, w stosunku do pozostałych województw. Wysokie niedobory konsumpcji w zakresie wyżywienia w gospodarstwach domowych, zamieszkujących województwo warmińsko-mazurskie, wynikać mogły z ich stosunkowo słabej sytuacji dochodowej. Gospodarstwa zamieszkujące to województwo, w 2012 roku osiągały niespełna 87% przeciętnych dochodów rozporządzalnych ogółu gospodarstw domowych. W rezultacie, w województwie warmińsko-mazurskim odnotowano najwyższy odsetek gospodarstw domowych, żyjących poniżej „koszyka minimum egzystencji”. W 2013 roku odsetek osób z gospodarstw domowych o wydatkach poniżej granicy ubóstwa skrajnego wyniósł w tym województwie 13,5%, przy średniej dla ogółu gospodarstw w Polsce na poziomie 6,8% (*Ubóstwo w Polsce w świetle badań GUS* 2013). Z kolei wysokie niedobory konsumpcji w zakresie wyżywienia w gospodarstwach domowych zamieszkujących województwo dolnośląskie mogły być wynikiem niskiej jakości ich życia¹. Z badań przeprowadzonych przez Czapińskiego i Panka (2013) wynika bowiem, że dolnośląskie znajdowało się na 10. miejscu w układzie województw pod względem jakości życia w Polsce w 2013 roku, a miasto Wałbrzych na ostatnim miejscu w rankingu większych miast². Warto także zwrócić uwagę, że w 2013 roku, w stosunku do roku 2005, najbardziej spadła jakość życia mieszkańców województwa dolnośląskiego, w porównaniu z pozostałymi województwami (Czapiński, Panek 2013).

¹ Jakość życia wyznaczono jako syntetyczną miarę, która obejmuje ocenę 8 wymiarów tj.: kapitał społeczny, dobrostan psychiczny, fizyczny i społeczny, poziom cywilizacyjny, dobrobyt materialny, stres życiowy oraz patologie (Czapiński, Panek 2013).

² Ogólny wskaźnik jakości życia wyznaczony w 2013 roku w próbie panelowej w przekroju większych miast reprezentowanych przez co najmniej 50 respondentów (Czapiński, Panek 2013).

Tabela 1

Odsetek gospodarstw domowych, które z powodów trudności finansowych zrezygnowały z konsumpcji wybranych artykułów żywnościowych w Polsce w 2013 roku (w %)

Wyszczególnienie	Odsetek GD, których nie stać na zakup wystarczających ilości artykułów żywnościowych (w %)							Miernik syntetyczny niedoborów konsumpcji ^a	
	warzywa i przetwory warzywne	owoce i przetwory owocowe	przetwory mięsne i drobiowe	ryby i przetwory rybne	przetwory mleczne	wyroby cukiernicze	użytki (kawa, herbata, alkohol, papierosy)	s_i	ranga ^b
Dolnośląskie	9,1	11,8	12,5	20,4	9,4	16,3	15,7	0,53	2
Kujawsko-pomorskie	7,7	10,9	11,4	19,4	7,9	13,9	14,2	0,27	7
Lubelskie	6,3	10,4	13,1	25,0	5,3	19,7	18,3	0,38	5
Lubuskie	4,3	7,7	12,9	21,2	6,5	17,2	14,2	0,23	9
Łódzkie	6,4	8,6	14,2	23,5	6,8	17,8	15,6	0,38	4
Małopolskie	3,9	6,9	12,4	16,8	4,9	14,6	13,8	0,10	13
Mazowieckie	7,2	10,3	11,2	19,2	5,2	15,7	14,9	0,21	10
Opolskie	5,0	7,0	7,7	14,4	4,4	8,7	11,4	0,02	16
Podkarpackie	6,5	10,9	12,8	20,4	7,0	16,9	16,2	0,29	6
Podlaskie	7,7	11,1	8,8	12,0	3,7	13,1	14,2	0,09	14
Pomorskie	6,0	9,0	9,0	20,4	8,3	14,2	15,8	0,24	8
Śląskie	6,4	8,5	10,7	16,2	6,4	11,7	12,8	0,12	12
Świętokrzyskie	6,9	10,3	13,3	22,1	7,9	16,0	17,2	0,39	3
Warmińsko-mazurskie	11,3	17,1	19,7	27,8	12,8	20,5	21,8	0,89	1
Wielkopolskie	5,4	8,0	7,7	15,7	4,1	10,8	9,6	0,02	15
Zachodnio-pomorskie	7,2	10,9	8,8	15,7	8,5	12,9	13,0	0,16	11
Polska	6,7	9,7	11,5	19,1	6,6	14,8	14,6	'	'

^a Miernik syntetyczny niedoborów konsumpcji obliczono uwzględniając cechy proste przedstawione w tabeli 1, a także cechy tj: odsetek gospodarstw domowych zrezygnujących z zakupu mleka, cukru oraz mięsa.

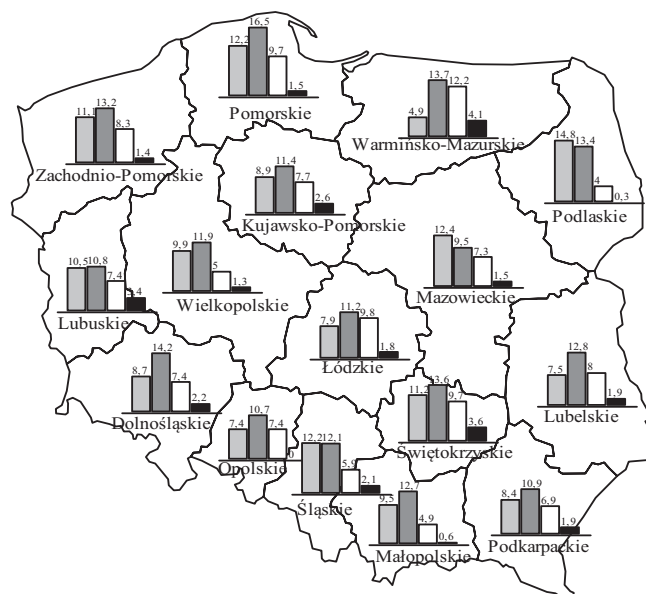
^b Ranga 1 oznacza najwyższe, natomiast ranga 16 – najniższe niedobory konsumpcji w gospodarstwach domowych w zakresie żywienia.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych jednostkowych: *Diagnoza Społeczna...* (2013).

Relatywnie najrzadziej, ze względów finansowych, niedobory konsumpcji produktów żywnościowych odnotowano w gospodarstwach domowych zamieszkujących województwa podlaskie, opolskie oraz wielkopolskie, które charakteryzowały się najniższymi wartościami miernika syntetycznego niedoborów konsumpcji w zakresie żywienia. Gospodarstwa te relatywnie najrzadziej były zmuszone, z powodów trudności finansowych, zrezygnować

m.in. z zakupu używek, warzyw i przetworów warzywnych, przetworów mięsnych i drobiowych oraz wyrobów cukierniczych. Gospodarstwa zamieszkujące województwa podlaskie i opolskie, charakteryzowały się stosunkowo dobrą sytuacją dochodową, bowiem w 2012 roku osiągały odpowiednio 97,2% i 101,2% przeciętnych dochodów ogółu gospodarstw domowych (*Budżety gospodarstw domowych w 2012 roku* 2013). Gospodarstwa domowe z województw podlaskiego, opolskiego oraz wielkopolskiego cechowały się ponadto wysoką subiektywną oceną sytuacji finansowej. Województwo podlaskie, na tle pozostałych regionów, odznaczało się najwyższym (14,8%) udziałem gospodarstw, w których ocenie sytuacja finansowa umożliwiała zaspokojenie wszystkich potrzeb oraz ponadto oszczędzanie na przyszłość. W gospodarstwach z województwa wielkopolskiego odsetek ten także kształ-

Rysunek 1
Subiektywna ocena sytuacji finansowej gospodarstw domowych według regionów w Polsce w 2013 roku (% gospodarstw domowych)

	starcza na wszystko i jeszcze oszczędzamy na przyszłość
	starcza na najtańsze jedzenie, ubranie, opłaty i kredyt
	starcza na najtańsze jedzenie, lecz nie starcza na ubranie lub opłaty, kredyt
	nie starcza nawet na najtańsze jedzenie

¹ Na wykresach słupkowych, ze względu na czytelność wykresu, nie uwzględniono najczęściej występujących odpowiedzi, które połączono w klasę: „Starcza na wszystko, żyjemy oszczędnie, bez oszczędności na przyszłość”. Odsetek gospodarstw domowych tak oceniających swoją sytuację finansową kształtował się od 58,3% w województwie świętokrzyskim do 71,8% w opolskim.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych jednostkowych: *Diagnoza Społeczna* (2013).

tował się na stosunkowo wysokim poziomie – 9,9%. Z kolei w województwie opolskim wystąpił największy odsetek gospodarstw, według których uzyskiwane dochody pozwalały na zaspokojenie wszystkich potrzeb, jednak nie umożliwiały gromadzenia oszczędności. Warto także zwrócić uwagę, że województwa opolskie i podlaskie, odznaczały się także najniższym udziałem gospodarstw domowych, które oceniały swoją sytuację finansową jako niewystarczającą do zapewnienia najtańszej żywności, wynoszącym odpowiednio 0,0 i 0,3% (por. rysunek 1). Relatywnie niska skala niedoborów konsumpcji produktów żywnościowych w gospodarstwach domowych z województwa podlaskiego wynikać mogła ponadto z rolniczego charakteru tego województwa, bowiem ponad 1/4 ogółu gospodarstw domowych użytkowała w 2010 roku gospodarstwo rolne³. W rezultacie, jak wynika z badań przeprowadzonych przez Głowicką-Wołoszyn i in. (2014), znaczna część gospodarstw domowych, zamieszkująca województwo podlaskie, korzysta z samozaopatrzenia w żywność (ponad 37% w 2010 roku), natomiast wartość produktów żywnościowych, pobieranych z gospodarstwa rolnego lub działki, jest w tym województwie najwyższa.

O poziomie życia gospodarstw domowych świadczy stopień zaspokojenia potrzeb wyższego rzędu, w tym m.in. potrzeb w zakresie spędzania czasu wolnego. Ważną sferą życia człowieka jest rekreacja, która jest formą aktywności w czasie wolnym, przeznaczonym na wypoczynek, przyjemnością, mającą na celu regenerację sił psychicznych i fizycznych (Rudnicki 2000). Jednocześnie ważną sferą życia społecznego jest kultura. Kształtuje ona postawy oraz działania jednostek i społeczeństwa, dostarcza człowiekowi przeżyć estetycznych, emocjonalnych, rozwija wyobraźnię, wzbogaca jego doświadczenia i pomaga zagospodarować czas wolny. Kultura w społeczeństwach rozwiniętych staje się ponadto ważnym czynnikiem rozwoju społecznego i gospodarczego. Janoś-Kresło (2012) zauważa, że szeroka partycypacja w kulturze sprzyja rozwojowi społeczeństw, stanowi sposób na wyrównywanie szans społecznych, a także jest sposobem inwestycji w kapitał ludzki.

Sytuacja finansowa w szczególności wpływa na możliwości zaspokojenia potrzeb gospodarstw domowych i ich członków w zakresie szeroko pojętego zagospodarowania czasu wolnego. Niedobory konsumpcji w tym zakresie, a więc odsetek gospodarstw domowych, które z powodu trudności finansowych rezygnowały z zaspokojenia potrzeb w zakresie rekreacji, kultury oraz wypoczynku w 2013 roku, przedstawiono w tabeli 2. Zdecydowanie najczęściej gospodarstwa domowe w Polsce z powodu trudności finansowych były zmuszone rezygnować z urlopu i wyjazdu osób dorosłych (32,0%), wyjścia do kina (20,1%) teatru (17,1%), zakupu książek (17,4%) oraz prasy (17,0%). Należy jednak zwrócić uwagę, że szczególnie w zakresie rekreacji i kultury, występuje wyraźna substytucja niektórych dóbr materialnych i usług. Słaby (2006) zauważa bowiem, że niektóre usługi można zastąpić dobrami materialnymi i odwrotnie. Pierwsza sytuacja zachodzi wówczas, gdy gospodarstwa domowe cechują się niższym poziomem życia i słabszą sytuacją finansową, ale również przy braku czasu wolnego. Natomiast w miarę wzrostu funduszu swobodnej decyzji i przywiązywania coraz większej wagi do czasu wolnego, członkowie gospodarstw domowych

³ Obliczenia własne na podstawie danych jednostkowych pochodzących z badań budżetów gospodarstw domowych, przeprowadzonych przez GUS w 2010 roku.

chętniej korzystają z różnego rodzaju usług w zakresie rekreacji i kultury. W przypadku trudności finansowych i ograniczenia konsumpcji usług w zakresie rekreacji i kultury (np. z wyjścia do kina lub teatru), potrzeby te mogą być zastąpione przez użytkowanie takich dóbr materialnych, jak np. komputer z dostępem do Internetu oraz telewizor i urządzenie do odbioru telewizji kablowej i/lub satelitarnej. Komputer z dostępem do Internetu staje się obecnie ważnym narzędziem nie tylko wykorzystywanym do pracy i nauki, ale także jest ważną płaszczyzną kontaktów społecznych i zaspokaja potrzeby w zakresie zagospodarowania czasu wolnego (Ingłot-Brzęk 2011). Umożliwia on bowiem zastąpienie czytania gazet i czasopism, a także książek przez lekturę treści zawartych na stronach internetowych. Należy podkreślić, że znaczna część polskiego społeczeństwa jest wyposażona w omawiane dobra trwałego użytku. Z danych pochodzących z *Budżetów gospodarstw domowych w 2012 roku* (2013) wynika, że w 2012 roku urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej lub kablowej posiadało blisko 70,0%, natomiast komputer z dostępem do internetu blisko 65,0% ogółu gospodarstw domowych.

Gospodarstwa domowe w Polsce charakteryzuje silnie regionalne zróżnicowanie w zakresie stopnia zaspokojenia potrzeb wyższego rzędu. W 2013 roku z wyjścia do kina najczęściej rezygnowały gospodarstwa zamieszkujące województwa łódzkie (30,7%), dolnośląskie (25,3%), z wyjścia do teatru/opery – dolnośląskie (23,6%), mazowieckie (20,0%) i pomorskie (20,5%), z wyjścia do muzeum/na wystawę – łódzkie (20,2%) oraz dolnośląskie (19,9). Zdecydowanie najmniej rezygnacji z wyjścia do kina, teatru/opery i muzeum/na wystawę z powodu trudności finansowych odnotowano w gospodarstwach zamieszkujących województwo opolskie.

Relatywnie rzadko gospodarstwa domowe w sytuacji trudności finansowych rezygnowały z kolonii i obozów oraz wyjazdów rodzinnych. Najczęściej z omawianej formy wypoczynku członków gospodarstw domowych rezygnowały te zamieszkujące województwa lubelskie, podkarpackie i świętokrzyskie (por. tabela 2). Stosunkowo najczęściej gospodarstwa domowe rezygnowały z wyjazdu osób dorosłych. Blisko cztery na dziesięć gospodarstw domowych, zamieszkujące województwa dolnośląskie, lubuskie i łódzkie, rezygnowało z tej formy wypoczynku z powodu trudności finansowych. Z zakupu prasy i czasopism rezygnowało 17,0% ogółu gospodarstw domowych, przy czym najwięcej rezygnacji z powodów trudności finansowych odnotowano w województwach: dolnośląskim (21,9%), lubuskim (20,9%), łódzkim (25,2%) i warmińsko-mazurskim (22,6%) (por. tabela 2).

Z przeprowadzonych badań z wykorzystaniem miernika syntetycznego wynika, że najwyższe niedobory konsumpcji (spowodowane trudną sytuacją finansową) dóbr i usług w zakresie rekreacji, kultury i wypoczynku charakteryzowały gospodarstwa domowe, zamieszkujące województwa łódzkie, dolnośląskie, pomorskie, najniższe zaś województwa śląskie, podlaskie oraz opolskie. Można przypuszczać, że część potrzeb w zakresie kultury i rekreacji mogła być zaspokojona przez użytkownie przedmiotów trwałego użytku. Dzięki wyposażeniu mieszkań (domów) w sprzęt informatyczno-rozrywkowy oraz szybkiemu rozwojowi i upowszechnieniu elektronicznych środków przekazu kulturowego, jak zauważa Zalega (2012), zaczynają one spełniać wiele nowych funkcji społecznych, m.in. funkcję miejsc konsumpcji sztuki, będących swoistą namiastką kin, teatrów, a także miejsc z zakresu szeroko pojmowanej edukacji i rekreacji.

Tabela 2

Odsetek gospodarstw domowych, w których z powodów finansowych odnotowano niedobory konsumpcji w zakresie kultury, rekreacji i wypoczynku w Polsce w 2013 roku (w %)

Wyszczególnienie	Odsetek GD, które ze względów finansowych zrezygnowały z uczestnictwa w kulturze, rekreacji i wypoczynku (w %)								Miernik syntetyczny niedoborów konsumpcji	
	kino	teatr, opera	muzeum, wystawy	zakup książek	zakup prasy, czasopism	kolonie, obozy	urlop, wyjazdy dorosłych	wyjazdy rodzinne	s_i	ranga ^a
Dolnośląskie	25,4	23,6	19,9	21,9	21,7	8,3	37,0	12,8	0,35	10
Kujawsko-pomorskie	20,8	14,8	10,8	16,5	17,4	7,1	29,0	12,8	0,77	4
Lubelskie	16,3	13,8	10,7	15,9	17,9	12,8	26,0	16,0	0,60	6
Lubuskie	17,8	12,3	11,1	21,2	20,9	8,0	39,7	16,3	0,25	11
Łódzkie	30,7	14,5	20,2	25,2	21,3	11,2	37,0	14,4	0,75	5
Małopolskie	18,4	18,1	15,0	17,2	16,4	9,7	30,9	14,8	0,46	9
Mazowieckie	19,4	20,0	11,5	15,7	14,4	7,2	33,1	13,4	0,51	7
Opolskie	10,7	7,4	4,7	9,7	9,4	5,4	22,1	9,7	0,02	16
Podkarpackie	16,0	11,1	10,0	17,4	17,4	11,8	30,8	16,3	0,78	3
Podlaskie	15,1	14,2	9,4	12,8	14,2	10,0	29,3	14,0	0,20	13
Pomorskie	21,7	20,5	12,9	21,1	19,6	10,3	34,8	15,2	0,11	15
Śląskie	19,7	17,0	11,2	15,7	14,8	9,0	28,7	11,9	0,16	14
Świętokrzyskie	17,5	13,9	10,6	17,2	17,2	11,2	31,1	17,5	0,86	1
Warmińsko-mazurskie	19,0	9,0	7,7	17,3	22,6	9,2	31,8	15,4	0,82	2
Wielkopolskie	18,4	14,8	11,0	13,9	13,0	9,9	33,6	15,1	0,47	8
Zachodnio-pomorskie	21,7	14,8	10,6	17,6	18,0	10,0	31,9	17,3	0,21	12
Polska	20,1	17,1	12,5	17,4	17,0	9,3	32,0	14,2		

^aRanga 1 oznacza najwyższe, natomiast ranga 16 – najniższe niedobory konsumpcji.
Źródło: jak w tabeli 1.

Podsumowanie

Z przeprowadzonych badań wynika, że:

1. Gospodarstwa domowe z województwa warmińsko-mazurskiego i śląskiego odznaczały się największymi niedoborami konsumpcji w zakresie wyżywienia w 2013 roku. Relatywnie najrzadziej, ze względów finansowych, niedobory konsumpcji produktów żywnościowych wystąpiły w gospodarstwach domowych, zamieszkujących województwa podlaskie, opolskie oraz wielkopolskie.

2. Z powodów finansowych, w grupie produktów żywnościowych, gospodarstwa domowe najczęściej rezygnowały z zakupu ryb i przetworów rybnych, wyrobów cukierniczych, używek (kawa, herbata, alkohol, papierosy), mięsa oraz jego przetworów, a najrzadziej z zakupu warzyw i przetworów warzywnych oraz mlecznych.
3. Najwyższe niedobory konsumpcji dóbr i usług w zakresie rekreacji, kultury i wypoczynku charakteryzowały gospodarstwa domowe, zamieszkujące województwa: łódzkie, dolnośląskie, pomorskie, najniższe zaś województwa śląskie, podlaskie oraz opolskie.
4. Niedobory konsumpcji w zakresie rekreacji, kultury i wypoczynku, najczęściej dotyczyły urlopów i wyjazdów dorosłych oraz wyjścia do kina, a najrzadziej – uczestnictwa dzieci w obozach, koloniach i innych imprezach grupowych.

Bibliografia

- Budżety gospodarstw domowych w 2012 roku* (2013), GUS, Warszawa.
- Czapiński J., Panek T. (red.) (2013), *Diagnoza Społeczna – Warunki i jakość życia Polaków*, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa.
- Dąbrowska A., Janoś-Kresło M., Słaby T., Witek J. (2013), *Niedobory konsumpcji w polskich gospodarstwach domowych*, SGGW w Warszawie, Warszawa.
- Diagnoza Społeczna (zintegrowana baza danych 2000-2013)*, <http://www.diagnoza.com> [dostęp: 10.02.2014].
- Fabisiak A., Kaźmierczak A. (2012), *Ocena poziomu wyżywienia gospodarstw domowych pracowników i rolników w Polsce za pomocą syntetycznego wskaźnika poziomu wyżywienia*, "Journal of Agribusiness and Rural Development", No. 2(24).
- Głowicka-Wołoszyn R., Kozera A., Stanisławska J. (2014), *Przestrzenne zróżnicowanie samozaopatrzenia w gospodarstwach domowych w Polsce*, „Marketing i Rynek”.
- Goryńska-Goldmann E., Sznajder M. (2005), *Zróżnicowanie w sposobie odżywiania się bogatych i biednych kategorii społecznych w Polsce*, „Roczniki Naukowe SERIA”, nr 7(3).
- Janoś-Kresło M. (2012), *Inwestowanie w rozwój kapitału ludzkiego przez polskie gospodarstwa domowe*, „Konsumpcja i Rozwój”, nr 2.
- Słaby T. (red.) (2006), *Konsumpcja elit ekonomicznych w Polsce – ujęcie empiryczne*, SGH w Warszawie, Warszawa.
- Słaby T. (2007), *Poziom życia i jakość życia* (w:) Panek T. (red.), *Statystyka społeczna*, PWE, Warszawa.
- Ubóstwo w Polsce w świetle badań GUS* (2013), GUS, Warszawa.
- Wysocki F. (2010), *Metody taksonomiczne w rozpoznawaniu typów ekonomicznych rolnictwa i obszarów wiejskich*, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, Poznań.
- Zalega T. (2012), *Konsumpcja – determinanty, teorie, modele*, PWE, Warszawa.

Consumption Deficit in Households in the Regional Profile in Poland

Summary

An aim of considerations is to analyse the scale of consumption deficit in households in Poland by province in 2013. An analysis covered consumption deficit in

households as regards nutrition and meeting needs in recreation, culture, and leisure. The regional diversity of the phenomenon in question is presented on the basis of computed synthetic measures of the scale of consumption deficit in households, in the two scopes analysed, determined with the use of the classical TOPSIS method. The information base was micro data from the surveys called *Diagnoza Społeczna – Warunki i jakość życia Polaków w 2013 roku* [Social Diagnosis – Poles' Living Conditions and Quality of Life in 2013]. The carried out surveys show that households from the Warmińsko-Mazurskie and Silesian Provinces presented the highest consumption deficit as regards nutrition. Relatively the most seldom, for financial reasons, consumption deficit of food products was noted in households located in the Podlaskie, Opolski, and Great Poland Provinces. The highest deficit of consumption of goods and services as regards recreation, culture and leisure was specific to households located in the Łódzkie, Lower Silesian, and Pomorskie Provinces, while the lowest in the Silesian, Podlaskie, and Opolskie Provinces.

Findings of the carried out surveys may be a source of information for institutions and organisations whose subject of interest is problems of consumption and social inequalities. They can also be used for the purposes of implementation, *inter alia*, of a relevant cohesion policy. The article is of the research nature.

Key words: consumption deficit, subjective assessment of the financial situation, households, provinces.

JEL codes: D1, D12

Дефицит потребления в домохозяйствах в региональном разрезе в Польше

Резюме

Цель рассуждений – анализ масштаба дефицита потребления в домохозяйствах в Польше по воеводствам в 2013 г. Анализ охватил дефицит потребления в домохозяйствах в отношении питания и удовлетворения потребностей в досуге, культуре и отдыхе. Региональную дифференциацию исследуемого явления представили на основе рассчитанных синтетических измерителей масштаба дефицита потребления в домохозяйствах в двух анализируемых диапазонах, определенных с использованием классического метода TOPSIS. Информационную основу представляли единичные данные, полученные в результате исследований «Социальный диагноз – условия и качество жизни поляков в 2013 г.». Проведенные исследования показывают, что домохозяйства из Варминьско-Мазурского и Силезского воеводств характеризовались самым высоким дефицитом потребления в отношении питания. Относительно реже всего, по финансовым соображениям, дефицит потребления продуктов питания отметили в домохозяйствах из Подляского, Опольского и Великопольского воеводств. Самый большой дефицит потребления благ и услуг в отношении досуга, культуры и отдыха был свойствен домохозяйствам из Лодзинского, Нижнесилезского и Поморского воеводств, самый низкий же – из Силезского, Подляского и Опольского воеводств.

Результаты проведенных исследований могут быть источником информации для учреждений и организаций, предметом заинтересованности которых являются проблемы потребления и социального неравенства. Они могут тоже использоваться для нужд проведения, в частности, соответствующей политики когезионности. Статья имеет исследовательский характер.

Ключевые слова: дефицит потребления, субъективная оценка финансового положения, домохозяйства, воеводства.

Коды JEL: D1, D12

Artykuł nadesłany do redakcji w grudniu 2014 roku

© All rights reserved

Afiliacja:

mgr Agnieszka Kozera

dr Romana Głowicka-Wołoszyn

dr Joanna Stanisławska

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Wydział Ekonomiczno-Społeczny

Katedra Finansów i Rachunkowości

ul. Wojska Polskiego 28

60-637 Poznań

tel.: 61 846 64 00

e-mail: akozera@up.poznan.pl

e-mail: roma@up.poznan.pl

e-mail: stanislawska@up.poznan.pl